

cicero

kimse erdem olmadan
mutlu olamaz

Roma'nın retorik ustasından erdem,
toplum ve insan doğasına dair

DESTEK YAYINLARI: 1635

FELSEFE: 77

CICERO / KİMSE ERDEM OLMADAN MUTLU OLAMAZ

Yayına Hazırlayan: Ahmet Taha Alper

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon Dış Tic. A.Ş.

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun

Felsefe Serisi Yayın Koordinatörü: Özlem Küskü

Üretim Koordinatörü: Semran Karaçayır

Editör: Devrim Yalkut

Kapak Tasarım: İlknur Muştı

Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak-Mesud Topal-Meltem Kökboyun

Destek Yayınları: Ağustos 2022

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-625-441-731-3

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

www.destekdukkani.com

info@destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi

twitter.com/destekyayinlari

instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Çetin Koçak

Sertifika No. 48625

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

Tel. (0) 212 613 30 06

Destek Dukkan

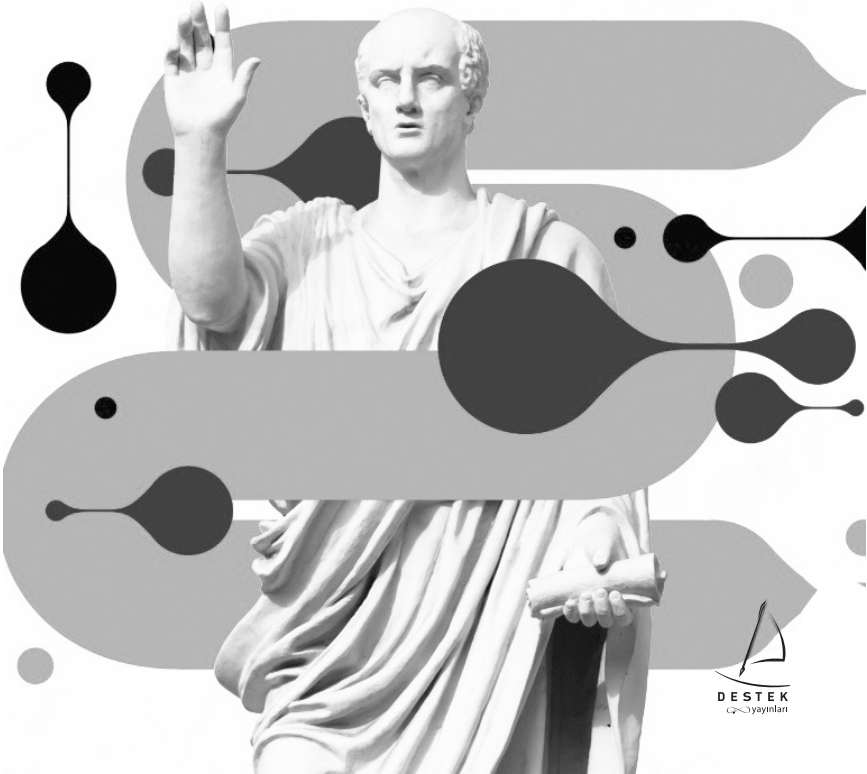

cicero

kimse erdem olmadan mutlu olamaz

Roma'nın retorik ustasından erdem,
toplum ve insan doğasına dair

Yayıma Hazırlayan: Ahmet Taha Alper

Önsöz

İnsanlığın en büyük hazinelerinden birisi söz sanatlarıdır. Söz sanatlarının ilki ve en önemlisi de retoriktir. Cicero'yu iki kelime ile anlatacak olsak "retorik dâhisi" demek en uygunu olurdu herhalde. Onun Roma'da şöret kazanması da bu sıra dışı söylevleri sayesinde oldu. Günümüzde retorik, özellikle politikadaki kullanım şekliyle, kendi istek ve fikirlerini benimsetmek için kullanılan bir manipülasyon aracı olarak görülür. Cicero'ya göre felsefe retorığın ayrılmaz bir parçasıydı, bu sayede retorığı doğruları yansıtan bir araç olarak kullandı.

Cicero insanın günlük yaşamından toplumsal yaşamına kadar birçok kavram üzerine derinlemesine düşündü ve eserleriyle bugün bile rehber olabilecek görüşler sundu. Hakikati aramaktan vazgeçildiği ya da göz ardı edildiği günümüzde, günlük yaşamın vazgeçilmezleri olan erdem, dostluk ve minnettarlık gibi konulara ışık tuttu.

Devlette en iyi yönetim şekli nasıl olmalıdır? Bu soru hem akademik ortamlarda hem de halk arasında güncelliğini koruyan bir tartışma konusudur. Cicero kitaplarında bütün yönetim şekillerinin güçlü ve zayıf taraflarını oldukça detaylı bir şekilde tartıştı. Onun

bu konulardaki görüşleri bugün de güncelliğini korumaktadır.

Cicero kendisini bir “Roma vatandaşı” olarak görüyordu. Vatanseverlik kavramı üzerine düşünceleri bugün de akademik tezlerin konusu olmuştur. Cicero’nun yaşadığı dönemde Roma’da cumhuriyet rejimi tehlike altındaydı. O dönemde Cicero özellikle tek adam rejiminin karşısında durdu. Ölümü pahasına cumhuriyeti korumaya çalıştı, adaletten ve doğruları savunmaktan vazgeçmedi. O da tıpkı Sokrates, Seneca ve Boethius gibi bir düşünce şehididir.

Günümüzde modern tıp sayesinde insan ömrü uzadı ve toplumlarda yaşlı nüfus oranlarında belirgin artış oldu. Cicero yaklaşık 2000 bin yıl önce yaşlılık üzerine düşünmüş ve yaşlılık bilimine öncülük etmiştir. Güncel tıbbi literatürde dahi onun bu konudaki görüşlerine atıflar bulunabilmektedir.

Düşünce ve görüşlerin kutuplaştığı günümüzde anlamak değil galip gelmek ön plana çıkmıştır. Cicero, şüphesizliğiyle yaşama dair en derin konuları tartışırken karşıt görüşleri objektif değerlendirirdi. İkna olduğunda görüşlerini değiştirmekten de tereddüt etmezdi. Bu bağlamda günlük pratik hayatımız için Cicero’dan ders çıkarmak gerekir. “Acaba yanılan ben miyim?” şüphesini koruyarak doğru bildiğimiz yanlışları düzeltme fırsatı bulabiliriz.

Ahmet Taha Alper

Marcus Tullius Cicero kimdir?

Cicero MÖ 106'da Roma'nın güneyindeki Arpinum'da doğdu. Ailesi atlı sınıftan gelen zengin bir aileydi. Doğumunun özel bir güne denk geldiği söylenir: Halkın liderlerine şükranlarını dile getirdiği ve kurban sunduğu bir gün. Hatta sütanesi rüyasında, o gün doğacak çocuğun Romalılara büyük başarılar getireceğini görmüştü. Kehanet doğru çıkmış olmalı ki Cicero daha eğitime ilk başladığı dönemde zekâsıyla dikkat çekti. Onun çocukluk hayali her zaman en iyisi ve diğerlerinden üstün olmaktı.*

İlköğrenimini bitirince Akademialı Philon'un öğrencisi oldu. Bu arada siyasetçilerle ve Yunan bilginlerle tanıştı, siyaset ve kanunlar hakkında bilgisini artırdı. Gramer, retorik ve Yunan dili eğitimlerini bitirdikten sonra, dönemin en büyük hukukçusu Mucius Scaevola'nın yanında hukuk eğitimine başladı.

---

* Homeros'un *İlyada* adlı eserinden bir dize.

Atina'da, Roma'da, Rodos'ta ve Magnesia'da (şimdiki Manisa) felsefe ve retorik öğrendi.

Kariyerine Roma'da avukatlık yaparak başladı. İlk üstlendiği dava, baba katili olmakla suçlanan bir gençle ilgiliydi. Kimsenin kabul etmediği bu davayı kazanarak büyük bir ün kazandı. Üstlendiği davalarda ücret almıyor, rüşvet de kabul etmiyordu.

MÖ 75'te quaestor,* 66 yılında praetorlük** görevlerine yükseldi. MÖ 64 yılında konsüllüğe seçildi. Ailesinde konsül olan ilk kişiydi. Konsüllük dönemindeyken, cumhuriyeti devirmek için planlanan Catilina komplosuna engel oldu. Cicero bu siyasi karmaşa döneminde üstün bir performans gösterdi. Cato ona, o döneme kadar kimseye verilmeyen onur unvanı olan "Vatanın Babası" unvanını verdi. Bu, onun kariyerinin dönüm noktasıydı. Ayrıca bu süre boyunca dürüst, adil ve hoşgörülü bir tavır sergiledi ve halkın sevgisini kazandı.

Kısa sürede dönemin önemli siyasi figürlerinden biri haline geldi. Yıldızı gün geçtikçe parlıyordu. Bununla birlikte, ona dair olumsuz duygular da vardı. Bunun sebebi sürekli kendisini övmesi, başkalarıyla alay etmesi, hatta zaman zaman küfürlü konuşmalar yapmasıydı.

---

* Eski Roma'da hazine yöneticilerine verilen isim. Praetor olmadan quaestor olunması zorunluuydu.

** Eski Roma'da yurttaşlar arasındaki hukuki anlaşmazlıkları çözen yargıç ve idareci konumundaki görevli.

MÖ 51'de Kilikya valisi olarak atandı. İlimli ve adil yönetimiyle Kilikyalıların sevgisini kazandı. Bir yıl sonra Roma'ya geri döndüğünde, içsavaşın işaretleri çoktan başlamıştı. Sezar ve Pompeius mutlak iktidar için tehlikeli bir rekabet halindeydi. Roma Cumhuriyeti'nin yok olmasıyla sonuçlanacak olan bu içsavaşta Cicero'nun tek hedefi, cumhuriyeti korumaktı.

Hem Sezar hem de Pompeius ile dostluğu olan Cicero arabuluculuk yapmaya çalıştı, ama başarılı olmadı. Aslında Sezar'ın monarşi yanlısı düşüncelerini herkesten önce Cicero sezmişti. Pompeius da çok farklı görünmüyordu. Buradaki soru, Roma'nın cumhuriyet mi yoksa imparatorluk mu olacağı değil, hangisinin imparator olacağına düğümlenmişti. İsteksiz de olsa Pompeius'u destekledi. Ancak savaşı Sezar kazanıp imparator olunca, yeni bir sürgünle karşı karşıya kaldı. Bir yıl sonra Sezar Cicero'yu affedince Roma'ya geri döndü ve siyasetten uzaklaşarak felsefe okumaya ve yazmaya başladı.

Sezar'ın MÖ 44'te öldürülmesinden sonra da Roma Cumhuriyeti'ni kurtarmak için savaşına devam etti. Brutus'un yanında bulunarak, Antonius'a karşı cephe aldı. Tiranlığa karşı cesur bir şekilde meydan okudu. İşte bu seçim onun yaşamında sonun başlangıcını temsil eder. Çünkü kısa sürede Antonius, Octavius ve Lepidus'un ittifakı olan üçlü yönetim bir araya geldi. İki yüz kişilik bir kara liste hazırlandı. Bu ölüm listesinin başında ise Cicero vardı. Antonius onu

halk düşmanı ilan etti ve öldürülmesi için suikastçıları gönderdi.

MÖ 43'te yaşadığı villanın yakınlarında suikastçılar tarafından ele geçirildi ve vahşi bir şekilde katledildi. Cicero katledildiğinde altmış dört yaşındaydı. Baş ve elleri Roma'ya götürüldü ve Antonius'un emriyle Rost-ra'ya* çivilendi. Bunun sebebi Antonius'un aleyhine yazdığı söylevlerdi. Antonius, Cicero'nun bu kesilmiş uzuvlarını gördüğünde "Kara liste kapandı!" diye bağırmıştır.

Cicero'nun mirası

Cicero yaşamı boyunca günümüze ulaşan şekliyle on cilt, yaklaşık beş bin sayfa yazdı. Hitabet üzerine tarihe damgasını vurdu. Retorik konusunda adeta altın standart haline geldi. Romalı hatip Quintilianus onu şöyle tanımlar:

"Cicero adı bir adamın değil, retoriğin kendisinin adıdır."

Mektupları da ayrıca özel bir yeri hak eder. Ailesine ve arkadaşlarına MÖ 68-43 yılları arasında, yirmi beş yıl boyunca sekiz yüz mektup yazmıştır. Bu mektuplar

---

* Romada hatiplerin toplanan insanlara konuşma yaptığı kürsü.

dönemin Roma'sına dair çok önemli bilgi kaynaklarıdır. Ayrıca Petrarca'nın* bu mektupları 1345'te yeniden keşfetmesi Rönesans'ın başlangıcı olarak tarihlendirilir.

Felsefe çalışmalarına ise altmış yaşından sonra başladı. Kendisine ait çok az yeni felsefi düşünce sunmuş olsa da, felsefe tarihindeki önemi Yunan düşüncesini aktarmakla ilgilidir. Yunan eserlerini eşsiz bir şekilde Latinceye çevirdi. Stoacı felsefenin yanında Platon'dan da etkilendi.** Hatta yapıtlarından ikisine Platon'un eserlerinin adını verdi. Ayrıca Roma Stoacılığının doğal hukuk öğretisini formüleştirdi.

Tarihçiler onun duygusal, kibirli ve hassas olduğu görüşünde hemfikirdir. Ancak Cicero her zaman bir vatansever, cumhuriyet ve özgürlük yanlısıdır. Daha önemlisi, ezilenlerin yanında yer alan adalet timsali idealist bir filozoftur. Hitabet yeteneği ve ahlaki davranış modeli olarak Batı medeniyetini etkiledi. John Locke, David Hume ve Montesquieu gibi Aydınlanmacı düşünürler onun düşünce ve sözlerini kullandı. Amerika Birleşik Devletleri'nin kurucu başkanı Thomas Jefferson onu, retorik ve felsefenin babası olarak tanımladı.

Cicero bir hatip, filozof, siyasetçi ve hukukçu olarak tarihe eşsiz bir iz bıraktı. Antik Roma'nın en büyük devlet adamlarından birisi oldu. Roma'nın en sıra dışı döneminde yaşadı. Fırtınalı kariyeri zaferler ve felaketlerle

---

* 1304-1374 yılları arasında yaşamış İtalyan hümanist bilgin ve şair.

** Siyasal eserlerinden ikisine, Platon'un eserlerinin adını vermiştir: *Devlet ve Yasalar*

doluydu. Siyasi çalkantılar, sürgünler ve düşmanlıklarla dolu yaşamı çoğunlukla bıçak sırtında geçti. Halk tarafından çok sevildi, bir o kadar da tehditlerin hedefi oldu.

Cicero bugün halen diktatörlüğe muhalefetin simgesidir.

*“Felsefe insanların
kendilerini ve
doęa düzenindeki
yerlerini bilmesini
saęlar.”*

Erdemler kutsanmalıdır, kusurlar değil

Sezar diktatörlük yolunda ilerlerken, Cicero kamu işlerinden tamamen uzaklaşıp kendisini felsefe çalışmalarına verdi. Roma'nın çalkantılı politik yapısı ve yaşadığı sürgünler onu felsefeye yöneltti. Aslında felsefeye olan ilgisi yeni değildi. Sadece yazıya dökmesi geç bir dönemde oldu.

“Ancak ben felsefeye ne öyle birdenbire başladım ne de çocukluğumdan itibaren bu disipline öyle sıradan bir özen ve çaba gösterdim, tersine felsefeyle çok az ilgileniyormuşum gibi görüldüğüm zamanlarda bile fazlasıyla uğraşıyordum onunla, gerek filozofların özdeyişleriyle dolu söylevlerim, gerek evimden hiç eksik olmayan bilgi insanlarla kurduğum yakın dostluklar, gerekse yanlarımda yetiştiğim Diodotus, Pjilo, Antiochus, Psodionius gibi seçkin hocalarım bunun birer kanıtıdır.”

---

* Tanrıların Doğası Üzerine, s. 41